

ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЙНОЇ СФЕРИ СТУДЕНТІВ, УЧАСНИКІВ ВОЛОНТЕРСЬКОГО РУХУ

Волонтерство, як форма добровільної безкорисливої діяльності на благо конкретної людини або суспільства в цілому вже давно набуло поширення в країнах Заходу. В українському суспільному просторі слово «волонтер» з'явилося на слуху у 2014 році з початком війни на сході України. Ці події дійсно стали поштовхом для розвитку волонтерського руху в Україні. Сфери діяльності волонтерів різноманітні: соціальна, юридична, психологічна, екологічна тощо. Відтак, збільшується кількість організацій і соціально активних громадян, які усвідомлено починають займатися волонтерською діяльністю. Цілком закономірно, що серед учасників волонтерського руху переважає молодь, як доволі активна частина суспільства.

Феномен волонтерської діяльності становить інтерес для дослідників усього світу. Аналіз багаторічного досвіду волонтерства подано у роботах зарубіжних авторів, зокрема Р. Кроу, К. Навартнам, Г. Каскеллі, Р. Лінча, Б. Левайн, С. Маккарлі, М. Мерріл, М. Нуланд. [3,с.73]. А також у працях вітчизняних фахівців. Ю. Поліщука, Н. Заверико, Г. Лактіонової, І. Зверевої, С. Харченка, в яких обгрунтовано роль волонтерства як складової соціальнопедагогічної роботи з молоддю. Науковці О. Карпенко, З. Бондаренко, Л. Міщик, В. Поліщук розглядають волонтерство як фактор професійного становлення майбутніх соціальних педагогів та соціальних працівників.

У статті висвітлені сучасних наукових уявлень про особливості становлення у студентів мотивації волонтерської діяльності. Багато сучасних дослідників-науковців прагнуть зрозуміти, чим насправді керується людина при наданні волонтерської допомоги. Під мотивацією вони розуміють певні стимули, які змушують людину наполегливо працювати досягати поставлених цілей.

Однак, на сьогодні мотивацію, як психічне утворення, трактують по-різному. Це поняття розглядають як сукупність факторів, які підтримують і спрямовують поведінку (К. Мадсен, Ж. Годфруа); як сукупність мотивів (К. Платонов), спонуки, які викликають активність організму та визначають його спрямованість; процес психічної регуляції конкретної діяльності (М. Магомед-Емінов); механізм, який визначає виникнення, спрямування та способи здійснення конкретних форм діяльності (І. Джидар'ян); сукупну систему процесів, які спонукають до діяльності (В. Вілюнас) [4,с.85]. Також при вивченні волонтерської діяльності не існує єдиної класифікації її мотивів, яка б отримала загальну підтримку провідних фахівців психології. Найбільш поширеною є класифікація мотивів за принципом переважання альтруїзму чи прагматизму.

Зокрема, Н. А. Вайнілович стверджує, що до волонтерської діяльності особистість однаковою мірою спонукають як альтруїстичні, так і прагматичні мотиви. Автор зазначає такі прагматичні мотиви – професійний досвід, самовизначення, кар'єрне зростання, отримання нових знань та навичок, можливість вирішити особисті проблеми, знайомство з новими людьми, активне проведення часу тощо. До *альтруїстичних мотивів* волонтерів Н. А. Вайнілович відносить прагнення надавати безкорисливу допомогу, бажання приносити користь людям, почуття морального обов'язку, служіння Богу, соціальний внесок в розвиток свого району (регіону, країни), переживання суспільного сенсу волонтерської роботи, бажання відчувати себе потрібним, прояв солідарності з іншими, відчуття значущості докладених зусиль, моральне задоволення від власної здатності змінити світ на краще тощо [2,с.36].

У 1981 році науковці М. Фріш та М. Джерард провели дослідження серед 455 американських волонтерів Червоного Хреста, яке також підтвердило, що волонтери керуються або альтруїстичними мотивами (турбота про інших), або егоїстичними (турбота про себе). В залежності від ситуації, на перший план можуть почергово виходити альтруїстичні або ж прагматичні мотиви.

У 1987 році Грін, Аронс та Крос досліджували волонтерів психіатричної лікарні. Вони з'ясували, що егоїстичні мотиви добровольців були сильнішими за альтруїстичні. Волонтери

очікували певну користь від набутого досвіду. «Здобуття нових навичок та досвід» вони поставили на перше місце за ступенем важливості серед 10 сформульованих мотивів. [1,с.69].

У наш час волонтерські організації існують у більшості країн світу. Уряди цих країн зацікавлені в існуванні волонтерського руху і надають йому підтримку. На місцевому рівні керівники компаній, роботодавці також заохочують своїх працівників до добровільної діяльності. Як сказав президент Американської волонтерської організації «Крапки світла» Кенн Аллен: «Волонтерство існує скрізь, де є люди, які піклуються про інших і про проблеми суспільства».

В Україні волонтерський рух також поволі набуває поширення. Прийняття Закону України «Про волонтерську діяльність» (№ 3236-VI, 19.04.2011 р.) свідчить про визнання державою волонтерського руху як підвалин громадянського суспільства. Оскільки молодь традиційно є найбільш соціально активною демографічною групою, закономірно, що саме молоді люди, студенти є основою волонтерського руху. Специфіка волонтерської діяльності полягає в тому, що здебільшого не ставить високих вимог до професійних здібностей і навичок особистості, досвіду виконання діяльності, однак ставить підвищені вимоги до особистості волонтера.

Особливості студентського волонтерського руху, зазначені А.Й. Капською, свідчать, що студентська молодь має особливі мотиви для добровільної соціальної роботи. Насамперед, студентів цікавлять професійне зростання та формування відповідних навичок. Вони можуть бути як формальними – одержання заліку, проходження практики, так і реальними – набуття фахових знань з майбутньої спеціальності, напрацювання навичок спілкування з клієнтами тощо. Причому, на відміну від підлітків-волонтерів, студентів меншою мірою хвилює проблема міжособистісної комунікації. Для них більш важливим є спілкування з професіоналами в обраній спеціальності, знайомство з новими методиками і технологіями, все, що може допомогти у подальшому стати кваліфікованими спеціалістами і працевлаштуватися. Можна підсумувати, що студентів-волонтерів цікавлять більше ті види соціальної роботи, які безпосередньо пов'язані з майбутньою професією [5,с.18].

Як зазначає Е.М.Балашов, молодь – це та соціальна категорія, яка перебуває на стадії формування свого світогляду, тому надзвичайно важливо диференційовано підходити до формування ефективності волонтерської діяльності, яка сприяє самореалізації студентів. Необхідно систематично активізувати у студентів такі якості, як громадська активність, відповідальність, самостійність, віра у власні сили, спроможність свідомо вирішувати власні проблеми і бути творцем власного життя. Таким чином, щоб у майбутньому студент став компетентним та відповідальним фахівцем, соціально - активним громадянином, необхідно надати йому можливість здобути ці риси в процесі суспільно-корисної діяльності уже в процесі отримання професійної освіти. Добровільна участь студентів у волонтерському русі може стати саме тим засобом, який допоможе досягнути цієї мети.

Отже, аналізуючи теоретичні аспекти процесу формування мотивації молоді до волонтерської діяльності можна відмітити тенденцію до поєднання особистих мотивів із соціально спрямованими. Вони поєднуються в єдине ціле на основі цілей та завдань волонтерської діяльності та допомагають виявити найкращі людські риси. Волонтерство залишається важливою формою громадянської участі студентів в суспільно корисних справах, способом колективної взаємодії й ефективним механізмом розв'язання актуальних соціальних проблем, а також однією із форм становлення майбутнього компетентного та відповідального фахівця.

ЛІТЕРАТУРА

1. Беспалова К.О. Мотиваційні аспекти волонтерства: досвід західних країн . Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право. 2012. Вип. №2. С. 67-71.
2. Вайнілович Н.А.Чинники формування мотивації людини до здійснення волонтерської діяльності. Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Політологія. Соціологія. Право. 2012. Вип. №2. С. 35-40.
3. Крапівіна Г.О. Світовий волонтерський рух: стан і статус. Вісник економічної науки України. 2012. Вип. № 1. С. 73 – 76.
4. Лях Т.Л. Мотивація до волонтерської діяльності. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. 2012. Вип. №22. С. 84-91.

5. Технологізація волонтерської роботи в сучасних умовах / А. Й. Капська, О. В. Безпалько, Н. М. Комарова, С. В. Толстоухова та ін. Київ: Державний центр соціальних служб для молоді, 2001. 139 с.
6. Юрченко І.В. Мотиваційні аспекти волонтерської діяльності. Соціальні виміри суспільства. 2009. Вип. №1. С. 361-368.

Татомир Юрій

Науковий керівник – доц. Свідерська Г.М.

АСЕРТИВНІСТЬ ЯК ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН

Постановка проблеми. Останні десятиліття життя в Україні, які супроводжуються революційними змінами у політиці та економіці, дозволяють притомній частині населення переосмислювати значущість не тільки суспільних, а й індивідуальних цінностей, усвідомлювати необхідність зміни соціальних стереотипів, відкоригувати нюанси міжособистісної взаємодії.

Готовність свідомої, політично та суспільно активної особистості відстоювати власну позицію, навіть у тих випадках, коли вона суперечить позиції більшості, наразі набуває особливого значення у вітчизняному соціумі, атмосфера якого нерідко переповнена значною кількістю засобів тиску, маніпуляцій і підкорення волі індивіда.

Здатність відстоювати свої права та кордони, висловлювати власні почуття, погляди та отримувати бажане чесно, прямо та з повагою має у психологічній науці назву «асертивність». На думку української дослідниці В.З.Лучків, асертивність як вміння не відступати від власної позиції та діяти незалежно від думки більшості можуть бути доленосними, як для окремої людини, так і суспільства загалом [4]. Отож, проблема асертивності як психологічної риси стає особливо актуальною як у соціальному, так і в науковому аспектах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття асертивності й асертивної поведінки вперше з'явилося в середині двадцятого століття у закордонних публікаціях (зокрема, у таких вчених, як Ф. Зімбардо, В. Каппоні, Т. Новак, М. Дж. Сміт, Е. Солтер, Г. Фенстерхейм). Сам термін «асертивність» (англ. assertion - ствердження, захист) має англomовне походження і є похідним від дієслова assert (стверджувати, заявляти, доводити, відстоювати, захищати права) та прикметника assertive (стверджувальний, догматичний, занадто наполегливий, самовпевнений, напористий) [4, с. 22].

У пострадянських та українських психологічних дослідженнях асертивність вивчалась спочатку в рамках таких синонімічних понять, як самоствердження, впевненість, переконання, нонконформізм, адекватність, високий самоконтроль тощо, а згодом її почали розглядати як особистісну якість (Л. Ф. Алексєєва, О. О. Леонтєв, Л. М. Марчук, І. О. Нагаєвська, Н. М. Подоляк Т. Ю. Ульянова). [4].

Не зважаючи на широке висвітлення проблеми асертивності в зарубіжній та вітчизняній психології, існує термінологічна невизначеність щодо самого поняття «асертивність», відсутність єдиної точки зору на її зміст і структуру та особливості її онтогенетичного розвитку. Відтак **метою публікації** є визначення особливостей та компонентів асертивності як комплексної інтегральної характеристики особистості на основі теоретичного аналізу наукових джерел.

Виклад основного матеріалу дослідження. Чеські психологи Віра Каппоні й Томаш Новак розглядають асертивність як гармонійне поєднання особистісних якостей людини, котрі відображаються у формі конкретних світоглядних позицій та позитивній спрямованості, проявляються у знаннях про людську сутність, у вміннях і навичках ефективної взаємодії. Асертивність – це спосіб організації своєї поведінки, вміння формулювати особистісні потреби й бажання, прагнення до честолобства у досягненні намічених цілей, шанобливе ставлення до людей, а головне – повага і любов до себе [2].

У теорії американського психолога А.Солтера асертивна поведінка розглядається як оптимальний, найбільш конструктивний спосіб міжособистісної взаємодії на противагу двом іншим – деструктивним способам – маніпулюванню та агресивності [5].

Схожу позицію займає американський психолог М.Дойч, який сформулював «троїстий принцип»: в будь-якій ситуації асертивна особистість діє рішуче, чесно і дружелюбно. Її